

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра міжнародних економічних відносин та управління проєктами

На правах рукопису

ЩЕРБА НІКІТА ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ
ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

Освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

СКОРОХОД ІРИНА СВЯТОСЛАВІВНА,

доктор економічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _

засідання кафедри міжнародних

економічних відносин

та управління проєктами

від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

_____ проф. Бояр А. О.

ЛУЦЬК 2024

АНОТАЦІЯ

Щерба Н.О. Інвестиційні стратегії багатонаціональних компаній та їхній вплив на економіку країни. Випускна робота бакалавра за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», ОГП «Міжнародний бізнес». Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024. 54 с.

Об'єктом дослідження є процеси формування та реалізації інвестиційних стратегій багатонаціональних підприємств у світовій економіці.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти впливу інвестиційних стратегій БНП на економічний потенціал приймаючих країн.

Розглянуто визначення багатонаціональних підприємств та їх роль у розвитку економіки країни. Наведено поняття інвестиційних стратегій та розібрано їх класифікацію, а також досліджено фактори, що впливають на формування інвестиційних стратегій БНП.

Проаналізовано процес оцінки інвестиційних стратегій багатонаціональних підприємств. Проведено порівняльний аналіз країн за обсягом прямих іноземних інвестицій. Виявлено проблеми реалізації інвестиційних стратегій багатонаціональних підприємств в Україні та розглянуто шляхи їх подолання.

Наведено основні фактори, що сприяють та перешкоджають формуванню інвестиційної діяльності українських БНП та запропоновано шляхи подолання перешкод, також виявлено роль багатонаціональних підприємств в структурі української економіки та розглянуто способи максимізації їхнього позитивного впливу на економіку. Запропоновано можливі способи залучення багатонаціональних підприємств в повоєнному відновленні України.

Ключові слова: багатонаціональне підприємство, інвестиції, інвестиційна діяльність, прямі іноземні інвестиції, Україна, економіка.

ZUSAMMENFASSUNG

Shcherba N.O. Investitionsstrategien multinationaler Unternehmen und ihre Auswirkungen auf die Wirtschaft des Landes. Bachelorarbeit im Fachbereich 292 «Internationale Wirtschaftsbeziehungen», Bildungs- und Berufsprogramm «International Business». Lesja Ukrajinka Nationale Universität Wolhynien, Luzk, 2024. 54 s.

Studienobject sind die Prozesse der Bildung und Umsetzung von Investitionsstrategien multinationaler Unternehmen in der Weltwirtschaft.

Gegenstand der Studie sind die theoretisch-methodischen und angewandten Aspekte der Auswirkungen von Investitionsstrategien der MNU auf das wirtschaftliche Potenzial der Gastländer.

Berücksichtigt wird die Definition multinationaler Unternehmen und ihre Rolle bei der Entwicklung der Wirtschaft des Landes. Das Konzept der Anlagestrategien wird vorgestellt und ihre Klassifizierung analysiert sowie die Faktoren untersucht, die die Bildung von MNU-Anlagestrategien beeinflussen.

/Unternehmen wird analysiert. Es wurde eine vergleichende Analyse der Länder nach dem Volumen ausländischer Direktinvestitionen durchgeführt. Die Probleme bei der Umsetzung von Investitionsstrategien multinationaler Unternehmen in der Ukraine wurden identifiziert und Möglichkeiten zu ihrer Überwindung erwogen.

Es werden die wichtigsten Faktoren genannt, die zur Entstehung der Investitionstätigkeit ukrainischer MNUs beitragen und diese behindern, und Möglichkeiten zur Überwindung von Hindernissen vorgeschlagen. Außerdem wird die Rolle multinationaler Unternehmen in der Struktur der ukrainischen Wirtschaft aufgezeigt und Möglichkeiten zur Maximierung ihrer positiven Auswirkungen auf die ukrainische Wirtschaft aufgezeigt. Berücksichtigt werden. Es werden mögliche Methoden zur Einbindung multinationaler Unternehmen in den Wiederaufbau der Ukraine nach dem Krieg vorgeschlagen.

Schlüsselwörter: multinationales Unternehmen, Investition, Investitionstätigkeit, ausländische Direktinvestitionen, Ukraine, Wirtschaft.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1	8
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ БНП	8
1.1. Визначення багатонаціональних підприємств та їх роль розвитку економіки країни	8
1.2. Поняття інвестиційних стратегій та їх класифікація.....	12
1.3 Фактори, що впливають на формування інвестиційних стратегій БНП.	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ БНП ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ	19
2.1 Оцінка інвестиційних стратегій багатонаціональних підприємств	19
2.2. Порівняльний аналіз країн за обсягом ПІІ.....	27
2.3. Проблеми реалізації інвестиційних стратегій БНП в Україні на сучасному етапі	34
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ	39
3.1. Формування інвестиційних стратегій українських БНП	39
3.2 Роль багатонаціональних підприємств у структурі української економіки....	43
3.3. Інвестиції БНП як інструмент повоєнного відновлення України	48
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується поглибленням процесів глобалізації та інтернаціоналізації господарського життя. Одним із найбільш яскравих проявів цих процесів є активізація діяльності багатонаціональних підприємств (БНП), які перетворились на ключових суб'єктів міжнародних економічних відносин. Завдяки масштабному залученню та використанню ресурсів, впровадженню інновацій, формуванню глобальних виробничих та збутових мереж БНП здійснюють визначальний вплив на економіку країн світу, виступаючи рушійною силою технологічного прогресу, структурних зрушень, соціальних трансформацій.

В основі зростаючої ролі БНП лежить їх здатність розробляти та реалізовувати ефективні інвестиційні стратегії, спрямовані на оптимальне освоєння економічного простору, максимізацію доходів і мінімізацію ризиків. Інвестиційні рішення БНП визначають напрями та масштаби міжнародного руху капіталу, впливають на галузеву та географічну структуру світової економіки. Водночас реалізація відповідних стратегій має неоднозначні наслідки для країн базування та приймаючих країн, може призводити як до підвищення продуктивності та інноваційності національних економік, так і до консервації їх сировинної спеціалізації, поглиблення структурних диспропорцій.

Особливої актуальності дослідження інвестиційних стратегій БНП набуває для України. В умовах гострого дефіциту внутрішніх ресурсів, необхідності післявоєнного відновлення та реструктуризації економіки, залучення прямих іноземних інвестицій з боку провідних БНП може стати важливим чинником модернізації виробництва, впровадження новітніх технологій, нарощування експортного потенціалу. Водночас для максимізації позитивного ефекту та мінімізації ризиків, пов'язаних із діяльністю транснаціонального капіталу, вкрай важливо сформулювати виважену державну політику щодо співпраці з БНП,

забезпечити селективний підхід до залучення інвестицій у пріоритетні сфери, узгодити стратегії іноземних інвесторів із національними інтересами.

У теоретичному плані важливим є уточнення змісту поняття інвестиційних стратегій БНП, удосконалення їх класифікації, конкретизація чинників, що визначають стратегічні пріоритети міжнародних інвесторів. У практичному аспекті актуальним є аналіз світового досвіду регулювання інвестиційної діяльності БНП, оцінка масштабів та структури їх капіталовкладень в економіку України, визначення напрямів підвищення ефективності взаємодії з транснаціональним бізнесом у контексті реалізації національних інтересів.

Метою роботи є узагальнення теоретичних засад дослідження інвестиційних стратегій багатонаціональних підприємств та виявлення їх впливу на економічний потенціал приймаючих країн, розробка рекомендацій щодо вдосконалення механізмів залучення та регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні в умовах післявоєнного відновлення.

Відповідно до мети було поставлено та вирішено такі **завдання**:

- з'ясувати економічну сутність поняття «багатонаціональне підприємство» та виявити роль БНП у розвитку світової економіки;
- розкрити зміст та систематизувати класифікацію інвестиційних стратегій БНП;
- висвітлити основні фактори, що впливають на формування інвестиційних стратегій БНП;
- дослідити підходи до оцінки ефективності інвестиційних стратегій БНП;
- здійснити порівняльний аналіз країн за обсягами залучених прямих іноземних інвестицій;
- виявити особливості реалізації інвестиційних стратегій БНП в умовах економічної нестабільності;
- оцінити роль БНП у структурі української економіки та перспективи розвитку вітчизняних багатонаціональних компаній;

- обґрунтувати пріоритетні напрями залучення інвестицій БНП у контексті повоєнного відновлення України.

Об'єктом дослідження є процеси формування та реалізації інвестиційних стратегій багатонаціональних підприємств у світовій економіці.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти впливу інвестиційних стратегій БНП на економічний потенціал приймаючих країн.

У роботі використано такі **методи дослідження**: діалектичний, історичний, системний, структурно-функціональний, порівняльний, статистико-економічний, графічний.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні ефективних механізмів підвищення інвестиційної привабливості України для реалізації потенціалу співробітництва з провідними БНП у контексті післявоєнного відновлення та модернізації національної економіки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ БНП

1.1. Визначення багатонаціональних підприємств та їх роль розвитку економіки країни

На сьогоднішній день ні для кого не секрет, що багатонаціональні підприємства, . Завдяки своїм економічним та фінансовим можливостям та здатності впливати на фіскальну та соціальну політику держав, є одними з провідних учасників у структурі міжнародного бізнесу.

Проте досліджуючи сам термін БНП, можна помітити неоднотайність в його визначенні, адже вони різняться. До прикладу, деякі економісти вважають ними великі, домінуючі у своїй галузі фірми, що займаються міжнародною діяльністю, інші — відносять до БНП лише фірми, які мають власність у більш, ніж одній країні.

Це можуть бути компанії, що мають свої філіали в різних країнах, при цьому вони повинні відповідати певним ознакам, таким як: наявність відносин спільної власності, спільне використання ресурсів та підпорядкованість спільній стратегії. Під цей критерій спокійно підпадають тисячі компаній, проте цей список можна значно звужити, якщо інтерпретувати багатонаціональне підприємство як фірму, що володіє активами щонайменше в 6 країнах, при цьому чверть прибутку отримується від іноземної діяльності, а сума продажів закордоном перевищує 100 млн. дол. Під таке визначення підпадає всього 500 компаній, так званий список Fortune 500(таблиця 1.1) [2]

Таблиця 1.1

Топ 10 компаній зі списку Fortune 500 за 2023 рік [28].

	Дохід(млн\$)	Дохід(%)	Прибуток (млн\$)	Прибуток%	В-сть активів	К-сть робітників
1.Walmart	\$611,289	6,7%	\$11,680	14,6%	\$243,197	2,100,000
2.Saudi Aramco	\$603,651	50,8%	\$159,069	51%	\$663,541	70,496
3.State Grid	\$530,008	15,1%	\$8,191	14,8%	\$710,763	870,287
4.Amazon	\$513,983	9,4%	\$-2,722	-108,2%	\$462,675	1,541,000
5.China National Petroleum	\$483,019	17,3%	\$21,079	118,7%	\$637,222	1,087,049
6.Sinopec Group	\$471,154	17,4%	\$9,657	16,1%	\$368,750	527,487
7.Exxon Mobil	\$413,680	44,8%	\$55,740	142%	\$369,067	62,000
8.Apple	\$394,328	7,8%	\$99,803	5,4%	\$352,755	164,000
9.Shell	\$386,201	41,6%	\$42,309	110,5%	\$443,024	93,000
10.United Health Group	\$324,162	12,7%	\$20,120	16,4%	\$245,705	400,000

Хоча визначення терміну різняться, та все ж можна узагальнити їх наступним чином: багатонаціональне підприємство можна назвати таким за умов, що воно здійснює діяльність у різних країнах, володіє виробничими підрозділами, філіями або дочірніми підприємствами за межами своєї країни походження, здійснює прямі іноземні інвестиції, а також бере участь у транскордонних злиттях та поглинаннях і використовує глобальні ланцюжки створення вартості для оптимізації власних виробничих процесів та забезпечення конкурентних переваг.[19]

Вже з цього можна зробити висновок, яким вагомим є вплив багатонаціональних підприємств на світову економіку, особливо на сучасному етапі, коли спостерігається різке зростання зовнішньоекономічної діяльності країн. В цьому контексті БНП проявляють свою активність в міжнародній торгівлі, виступаючи в ролі інвесторів, стимуляторів міграції робочої сили та розповсюджувачів сучасних технологій, знань та досвіду. Вони відіграють провідну роль в такому процесі, як інтернаціоналізація виробництва. А також є не менш важливими у процесі поглиблення виробничих зв'язків між підприємствами різних країн. [12]

На даний момент у світі існує близько 60 000 БНП, які контролюють понад 500 000 дочірніх компаній. Вони відповідальні за більш ніж половину міжнародної торгівлі, зокрема завдяки масштабу внутрішньофірмової торгівлі, тобто торгівлі між дочірніми підприємствами однієї головної компанії.

Понад 50% світового промислового виробництва, понад 70% світової торгівлі, більше 80% інновацій забезпечуються саме багатонаціональними підприємствами. У співвідношенні найбільших економік світу, співвідношення державних економік і економік БНП пропорція становить 48% на 52% на користь економік компаній. Понад 80% материнських компаній і близько 33% афілійованих знаходяться на території промислово розвинених держав, у країнах, що розвиваються, – відповідно 19,5% і майже 50% (рис. 1.1) [9]

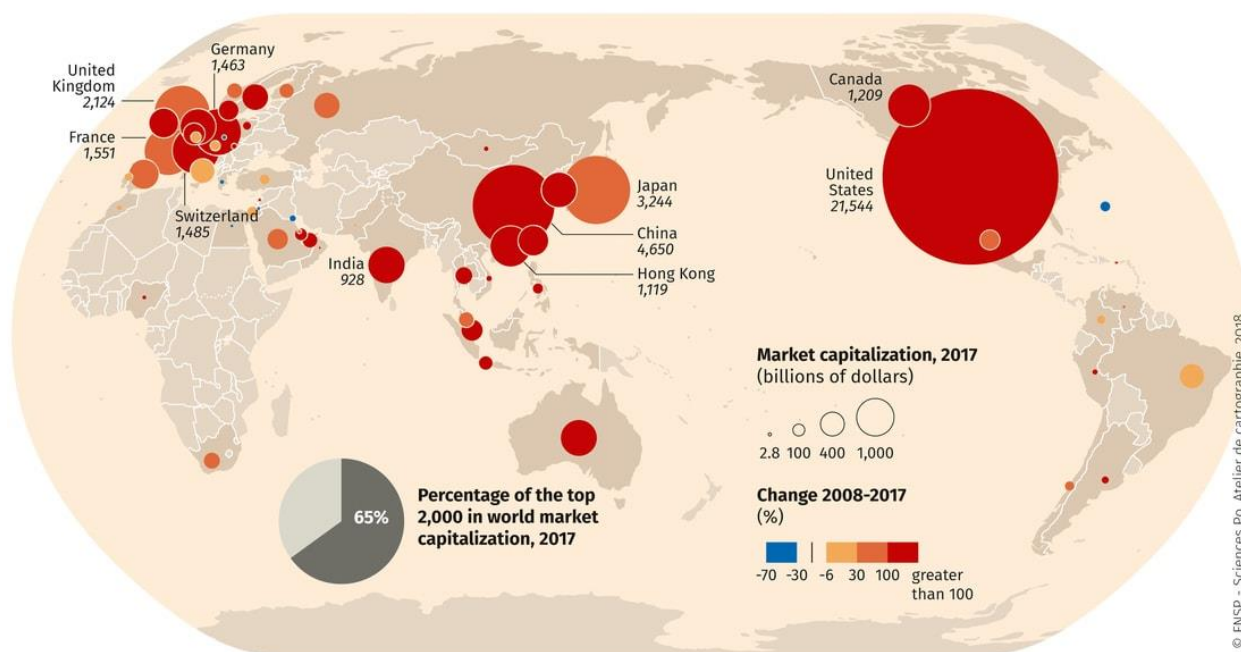

Рис. 1.1 Розташування та тенденція капіталізації 2000 найбільших БНП.[31]

Розмір кіл пропорційний значущості компаній з точки зору капіталізації фондового ринку. Можна помітити значну перевагу підприємств зі Сполучених Штатів (44%, порівняно з 22% для всіх європейських фірм). Діапазон кольорів вказує на прогрес, досягнутий за останнє десятиліття. Окрім помітної домінації компаній зі Сполучених Штатів, цікавим є тенденція зростання компаній у країнах Азії, що розвиваються, у той час, коли деякі європейські, японські та латиноамериканські фірми стагнують [11]

Для будь-якої окремо взятої країни багатонаціональні підприємства, звісно за підтримки цієї країни, за рахунок залучення людських та природних ресурсів до господарського обігу, сприяють досягненню її цілей на світовій арені і насамперед в сфері міжнародних економічних відносин. Завдяки своїй міжнародній присутності та глобальним операціям БНП здатні ефективно оперувати ресурсами та можливостями на міжнародному ринку, завдяки чому стають рушійною силою в експорті товарів та послуг багатьох країн. Не можна не відмітити і той факт, що однією з помітних переваг багатонаціональних корпорацій є їхня здатність

сприяти передачі технологій та просуванню інновацій, завдяки своїй науково-дослідницькій діяльності вони часто впроваджують нові технології, методи виробництва та управлінські практики тим самим розширюючи власні можливості та базу знань місцевої промисловості в певній країні, а також, завдяки обміну знаннями та передовим досвідом, стимулюють вітчизняні дослідження та розробки.[32]

Також БНП це завжди про можливості для працевлаштування, за винятком хіба що принципових компаній, які надають перевагу працівникам з країни їхнього походження, ця практика зокрема поширена на китайських підприємствах, проте це скоріше окремі випадки, тим паче багатонаціональні підприємства також схильні платити більше, ніж місцеві фірми в приймаючих країнах. Великим плюсом для економіки приймаючої країни є і той факт, що дохід, отриманий транснаціональними компаніями, оподатковуватиметься в країні перебування. Уряд приймаючої країни отримуватиме більше доходів від корпоративного податку від будь-якого чистого прибутку отриманого транснаціональними компаніями.

1.2. Поняття інвестиційних стратегій та їх класифікація.

Будь-яке підприємство ставить на меті досягнення економічного зростання, як задля отримання прибутку так і задля підтримання конкурентоспроможності . В будь-якому випадку, для досягнення цих цілей є потреба в грамотних інноваціях, адже саме вони є рушійною силою розвитку. Найкращим джерелом інновацій є інвестиції, а вже ефективність самих інвестицій залежить від продуманої інвестиційної стратегії .

Інвестиційна стратегія – це певна система дій, яка будується на основі цілей, методів, фінансових можливостей інвестора(підприємства), і передбачає пошук найефективніших методів отримання прибутку та досягнення стратегічних цілей, шляхом вкладення коштів в матеріальні та нематеріальні активи .

Особливо гостро відчувається потреба в ефективній інвестиційній стратегії при виході на міжнародний ринок, де панує жорстка конкуренція. Тому тут важливо провести ретельний аналіз місцевого ринку та його особливостей, адже розуміння попиту, умов продажу та конкурентного середовища допомагає підготувати адаптовану стратегію, спрямовану на задоволення потреб місцевих споживачів.

Інвестиційна стратегія дає відповідь на основні питання, що стоять перед підприємством:

1. Чи варто продовжувати поточну інвестиційну діяльність, чи все таки варто внести корективи?
2. Якщо корективи є все ж необхідні, то в яких саме аспектах?
3. В яких обсягах здійснювати корективи?
4. Якими будуть результати в середньостроковій та довгостроковій перспективах?
5. Яка кількість фінансових ресурсів необхідна та де їх джерела?

Класифікація інвестиційних стратегій відбувається за кількома критеріями:

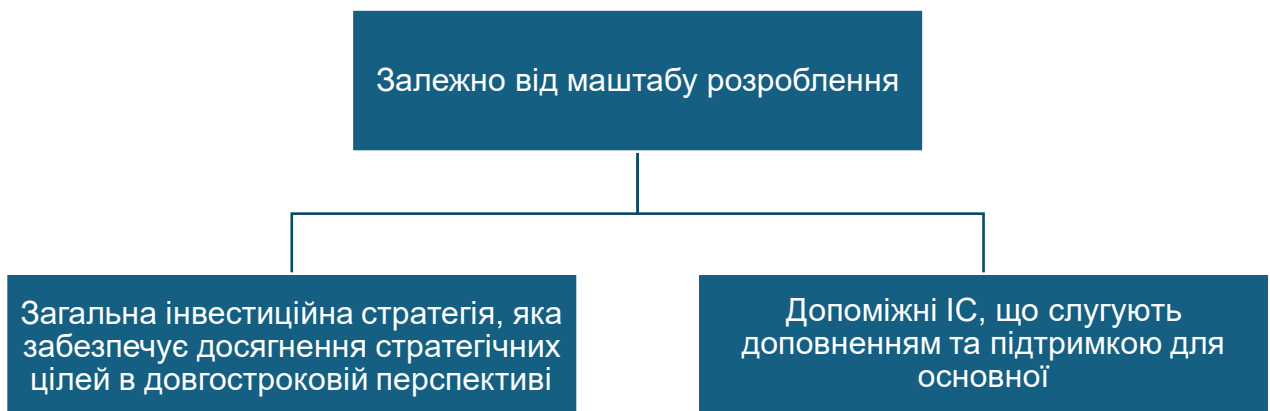

Рис. 1.2 Класифікація інвестиційних стратегій залежно від масштабу розроблення [1]

Рис. 1.3 Класифікація інвестиційних стратегій залежно від темпів розвитку [1]

Щодо стратегії підтримки та стратегії виживання: перша реалізовує підтримуючі проекти, що передбачають залучення реальних інвестицій, а також короткострокові проекти фінансових інвестицій з достатнім рівнем доходності та прийнятним рівнем ризику.

Друга передбачає реалізацію різних видів реальних інвестицій, таких як інноваційне інвестування, перепрофілювання діяльності та реструктуризація

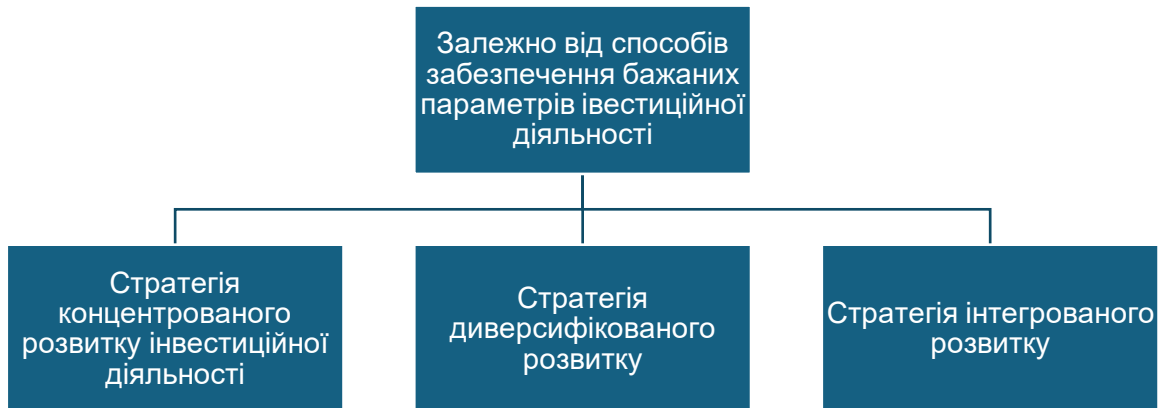

Рис 1.4 Класифікація інвестиційних стратегій залежно від способів забезпечення бажаних параметрів івестиційної діяльності [1]

Для більшого розуміння слід пояснити, що стратегія концентрованого розвитку ІД являється підходом до інвестування, при якому компанія спрямовує свої інвестиції на обмежений набір проектів або секторів, зазвичай така стратегія базується на глибокому аналізі та відборі найбільш перспективних напрямків для вкладання капітал.

Наступна стратегія диверсифікованого розвитку передбачає інвестування в різні види активів, що можуть мати різний рівень ризику та дохідності, з метою балансування власних ризиків та отримання стабільного доходу. В разі невдачі в одному з напрямків інвестування така стратегія дозволяє зменшити вплив можливих втрат за рахунок прибутковості інших активів.

Щодо стратегії інтегрованого розвитку, вона базується на поєднанні різних підходів до інвестування з метою створення комплексної системи, яка максимізує взаємодію між різними напрямками бізнесу компанії (розвиток нових видів діяльності, різноманітні форми інтеграції із своїми контрагентами)

Підсумовуючи сутність інвестиційної стратегії можна зробити висновок, що її відсутність робить інвестиційну діяльність підприємства неефективною. Вона є частиною загальної стратегії діяльності компанії, базується на основі визначених цілей довгострокового розвитку, визначає пріоритети інвестиційної діяльності на конкретні проміжки часу, а також визначає обсяги та характер інвестицій необхідних для досягнення цілей. Класифікується інвестиційна стратегія в залежності від масштабів діяльності, темпів розвитку та від способів забезпечення бажаних параметрів інвестиційної діяльності [11]

1.3 Фактори, що впливають на формування інвестиційних стратегій БНП.

Сьогодні, успішність інвестиційної діяльності має вирішальне значення для розвитку виробництва, удосконалення технічного рівня основних засобів, можливостей структурної трансформації економіки та вирішення соціально-економічних проблем. Інвестиції виступають ключовим чинником розвитку підприємств, окремих галузей та економіки загалом. Очевидно, формування інвестиційної стратегії підприємства є складним і важливим процесом, який потребує детального аналізу та залежить від впливу багатьох факторів.

Спочатку пропоную розглянути процес розробки інвестиційних стратегій БНП. Він відбувається наступним чином:

1. Першим ділом, підприємство ставить дедлайни, тобто загальний період необхідний для розробки ІС
2. Досліджується зовнішнє інвестиційне середовище та фактори, що на нього впливають
3. Підприємство проводить дослідження власних сильних та слабких сторін
4. На основі попереднього аналізу, визначають стратегічні цілі подальшої інвестиційної діяльності

5. Після визначення стратегічних цілей, підприємство аналізує різні можливі шляхи досягнення цих цілей. Обираються напрями та альтернативи інвестиційної діяльності

6. Коли обрані стратегічні напрями, підприємство визначає, які конкретні інвестиційні ресурси та в яких обсягах необхідні для втілення обраних стратегій.

7. Наступний крок передбачає розробку системи організаційно-економічних заходів щодо забезпечення реалізації інвестиційних стратегій

8. На фінальних етапах підприємство оцінює результативність розробленої інвестиційної стратегії та вносить необхідні корективи [4]

При формуванні інвестиційної стратегії БНП враховуються різні аспекти, які так чи інакше матимуть вплив на неї. При цьому, деякі з таких факторів є невідконтрольними компанією інші ж навпаки можуть регулюватися підприємством. Тому для більшої зручності пропоную розділити їх на дві категорії – внутрішні та зовнішні:

Зовнішні	Внутрішні
<ul style="list-style-type: none"> • Державна політика • Економічні умови • Геополітичний контекст • Соціокультурні фактори 	<ul style="list-style-type: none"> • Вектор розвитку підприємства • Фінансові можливості • Управлінський ресурс • Конкурентоспроможність

Рис. 1.5 Фактори, що впливають на інвестиційні стратегії БНП[19]

Отже, державна політика – універсальний фактор, який впливає на будь-які процеси пов'язані з діяльністю підприємства на території приймаючої країни. Податкова, торгівельна, фінансова та регуляторна політика, усе це чинники, що визначають пріоритетні галузі для інвестування та розміщення виробництва.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ БНП ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

2.1 Оцінка інвестиційних стратегій багатонаціональних підприємств

Інвестиційна стратегія багатонаціонального підприємства є невід'ємною та важливою складовою загальної корпоративної стратегії, яка визначає основні напрями вкладення капіталу та ресурсів у розвиток бізнесу. Від ефективності формування та реалізації інвестиційної стратегії багато в чому залежить успішність та конкурентоспроможність БНП на міжнародних ринках. Адже залучення та оптимальний розподіл інвестиційного капіталу є передумовою для розширення діяльності компанії, виходу на нові ринки, впровадження інновацій та технологічної модернізації виробництва.

Оцінка інвестиційних стратегій БНП є складним та багатоаспектним завданням, оскільки вимагає врахування цілого комплексу кількісних та якісних параметрів і показників. Серед основних підходів та методик оцінки інвестиційних стратегій багатонаціональних підприємств можна виділити наступні:

— Оцінка результативності інвестиційної стратегії за фінансово-економічними показниками. Цей підхід передбачає аналіз досягнення поставлених цілей та завдань інвестиційної стратегії на основі кількісних фінансових індикаторів — приросту прибутку, рентабельності інвестицій, оборотності активів тощо. Основними перевагами фінансової оцінки є об'єктивність, можливість порівняння з іншими компаніями, однак такий підхід не враховує інші важливі нефінансові параметри.

— Оцінка інвестиційної стратегії з точки зору відповідності корпоративним цілям. Інвестиційна стратегія повинна узгоджуватись із загальними стратегічними цілями БНП, його місією та баченням. Тому важливим

є якісний аналіз того, наскільки інвестиційні рішення та проєкти відповідають корпоративним пріоритетам розвитку, чи не суперечать вони один одному.

— Аналіз ризиків інвестиційної стратегії. Будь-які інвестиції пов'язані з певними ризиками — фінансовими, технологічними, ринковими, регуляторними тощо. Тому оцінка інвестиційної стратегії має включати ідентифікацію основних ризиків та загроз, а також розробку заходів з їх мінімізації та управління. При цьому враховуються як внутрішні ризики компанії, так і зовнішні чинники макросередовища.

— Оцінка інвестиційної привабливості ринків та проєктів. Ключовим моментом при розробці інвестиційної стратегії БНП є вибір найбільш перспективних географічних ринків та сфер для інвестування, що вимагає глибокого аналізу інвестиційного клімату в різних країнах, оцінки попиту та конкуренції, регуляторних умов ведення бізнесу. Інвестиційні проєкти оцінюються за критеріями окупності, прибутковості, відповідності до стратегічних цілей.

— Оцінка синергетичного ефекту інвестиційної стратегії. Важливо, щоб окремі інвестиційні проєкти та ініціативи в рамках загальної стратегії не просто співіснували, а доповнювали та підсилювали одна одну, створюючи додатковий синергетичний ефект. Тому оцінка інвестиційної стратегії має враховувати взаємозв'язки між різними інвестиціями, їх вплив на формування стійких конкурентних переваг БНП.

— Аналіз реакції стейкхолдерів на інвестиційну стратегію. В сучасних умовах при оцінці інвестиційних рішень не можна нехтувати інтересами та очікуваннями різних груп стейкхолдерів компанії — акціонерів, співробітників, місцевих громад, органів влади тощо. Важливо, щоб інвестиційна стратегія враховувала та балансувала інтереси ключових зацікавлених сторін, сприяла формуванню позитивного іміджу та репутації БНП.

Оцінюючи загальний вплив інвестиційних стратегій БНП на економіку приймаючих країн, можна дійти висновку, що він має комплексний та неоднозначний характер. За умов ефективного державного регулювання та стимулювання діяльність БНП здатна виступати драйвером модернізації та інноваційного розвитку, каталізатором структурних зрушень, джерелом фінансових та технологічних ресурсів. Водночас необхідно враховувати потенційні ризики та виклики, пов'язані із домінуванням іноземних компаній в стратегічних галузях, нерівномірним розподілом вигод і витрат від їх діяльності [15].

В цілому можна систематизувати позитивні та негативні ефекти впливу інвестиційних стратегій БНП на економічний потенціал приймаючих країн у формі таблиці (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Вплив інвестиційних стратегій БНП на економічний потенціал
приймаючих країн Позитивні ефекти/Негативні ефекти**

Позитивні ефекти	Негативні ефекти
Приплив ІІІ та фінансових ресурсів для розвитку економіки	Витіснення з ринку національних виробників, нездатних конкурувати з БНП
Передача сучасних технологій, розвиток інновацій	Репатріація прибутків закордонних філій БНП, відплив капіталу
Інтеграція до глобальних виробничих мереж та ринків	Надмірна залежність від іноземних БНП в стратегічних галузях
Підвищення кваліфікації та продуктивності місцевої робочої сили	Використання БНП схем оптимізації оподаткування, зменшення податкових надходжень
Нарощування експортного потенціалу приймаючих країн	Потенційна загроза національній економічній безпеці та суверенітету
Загострення конкуренції та стимулювання ефективності місцевого бізнесу	Можливе недотримання БНП екологічних та соціальних стандартів
Поліпшення інвестиційного іміджу та рейтингу країни базування	Лобіювання БНП вигідних для себе регуляторних рішень

Джерело: складено на основі [27;8]

Найпоширенішими серед інвестиційних стратегій БНП є так звані greenfield та brownfield інвестиції.

Інвестиції з нуля (greenfield) – тип ПІІ за яких материнська компанія створює дочірню компанію в іншій країні, організовуючи свою діяльність з нуля. При цьому, створюються не лише нові виробничі потужності, іноді відбувається добудова офісів, приміщень для персоналу та керівництва компанії, а також розподільчих центрів. Для цієї стратегії характерний цілковитий контроль компанії над господарською діяльністю, виробництвом та реалізацією продукції. Будівництво та подальша діяльність таких підприємств генерує нові робочі місця, тому часто держави дають таким інвесторам «бонуси»: землю, фінансові стимули, звільнення від податків, як приклад - Hyundai Motor Company, яка в свій час інвестувала близько одного мільярда євро купивши “зелену” земельну ділянку у Ношовіце в Чеській Республіці. Автовиробник заснував новий виробничий завод, на якому в перший рік роботи працювало до 3000 осіб. Уряд Чехії надавав податкові пільги та субсидії, щоб заохочувати нові інвестиції для стимулювання економіки країни та зниження рівня безробіття. Але справедливо зазначити, що такий тип інвестицій потребує значних вкладень та часу, необхідного для розвитку новоствореного підприємства, що в свою чергу робить цю інвестиційну стратегію доволі ризикованою [4].

Розглядаючи частку greenfield ПІІ в економіці (рис.2.1), можна помітити, що домінуючі позиції припадають на сектор будівництва, що не дивно, адже особливістю таких інвестицій є саме забудова новокуплених земельних ділянок. В кількох позиціях рейтингу фігурують також галузі пов’язані з видобуванням ресурсів, що теж доволі логічно, враховуючи, що в багатьох ресурсомістких країн не вистачає спеціалістів або інфраструктурної та технологічної бази для видобутку цих ресурсів.

Рис. 2.1 Галузі з найбільшим притоком greenfield ПІІ [10]

Варто також відмітити наявну тенденцію зростання капіталовкладень в проекти, що передбачають залучення greenfield ПІІ за останні 4 роки, станом на 2023 об'єми досягли найвищого рівня з часів фінансової кризи 2008 року (рис.2.2)

Це свідчить про те що багатонаціональні підприємства, будучи основними постачальниками прямих іноземних інвестицій все частіше надають перевагу інвестиціям в “бізнес з нуля”.

Brownfield ПІІ навпаки, передбачають придбання діючих підприємств, що вже ведуть бізнес в країні, в яку надходять інвестиції. Купуючи діюче підприємство, компанія-інвестор отримує цілковитий контроль над виробничими об'єктами, робітниками, технологіями, інтелектуальною власністю та маркетинговими мережами купленої фірми. При цьому всі підрозділи придбаної компанії продовжують функціонувати і генерувати прибуток в той час, як компанія інвестор інтегрує нову структуру в свою міжнародну стратегію. Також, на відміну від стратегії greenfield, стратегія brownfield не тягне за собою збільшення виробничих потужностей в даній галузі промисловості, що в умовах

надлишку виробничих потужностей є очевидною перевагою не лише для компанії, а й для економіки в цілому.

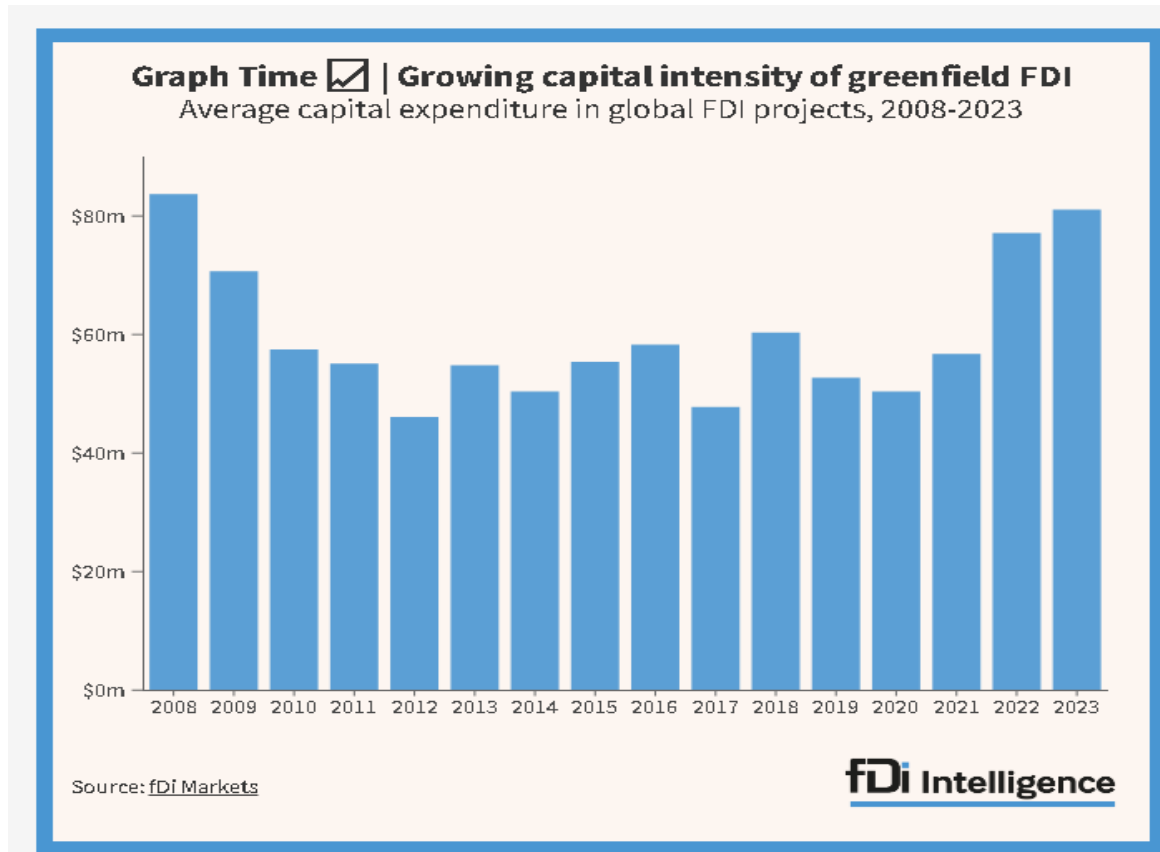

Рис. 2.2 Капіталовкладення в проєкти із залученням greenfield ПІІ [30]

У деяких випадках, БНП купують місцеві фірми тільки для того, щоб проникнути на ринки зарубіжних країн. В інших випадках, стратегія brownfield може застосовуватися як спосіб зміни стратегії компанії в радикально іншому напрямку. Однак інвестиції типу brown field також мають ряд своїх недоліків. Основний - компанії-інвестору дістаються в спадок зобов'язання (фінансові, управлінські та ін.) [7]

Насправді на сьогоднішній день це доволі поширена інвестиційна стратегія, якою користуються БНП-монополісти. Як приклад можна навести Vodafone - телекомунікаційна компанія зі штаб-квартирою в Лондоні та Ньюбері. В 2007 році компанія придбала контрольний пакет акцій Hutchison Essar, що на той момент базувалася в Мумбаї і була четвертим за величиною оператором мобільного

зв'язку в Індії, за 10,9 мільярдів доларів готівкою. Завдяки цій інвестиції Vodafone зміг проникнути в індійську телекомунікаційну галузь, яка лише набирала свою популярність та швидко розвивалася, щомісяця з'являлося близько шести мільйонів абонентів. Успіх цієї інвестиції важко переоцінити. [33]

Найбільш поширеними brownfield ПІІ є в економічно розвинених країнах з високим рівнем доходу, це зумовлено тим, що рівень розвитку ринку відображає його привабливість і демонструє наявність успішних фірм, які вимагатимуть менше часу та зусиль, для отримання прибутку, хоча справедливо відмітити, що за останні десять років частка таких інвестицій у країнах, що розвиваються, подвоїлась.

Проте перевага все ж на стороні більш розвинених країн. Так згідно зі звітом глобальної інвестиційної конкурентоспроможності за 2021 рік [29], із 313 мільярдів дол. США які були спрямовані на brownfield ПІІ в країни з економікою, що розвивається, 75% інвестувалися саме в країни з рівнем доходу вищим за середній (рис.2.3).

Brownfield ПІІ найбільш поширені в секторах, де діяльність тісно пов'язана з землею (сільське господарство, видобуток корисних копалин і нерухомість), а також в тих секторах де будівництво підприємства з нуля, як це передбачається в greenfield стратегії, є недоцільним через складність створення нової клієнтської бази та мережі дистрибуції (наприклад: їжа та напої, оптова та роздрібна торгівля та медичні послуги). Ще популярними є жорстко регульовані сектори як от сектор фінансових послуг (рис.2.4)

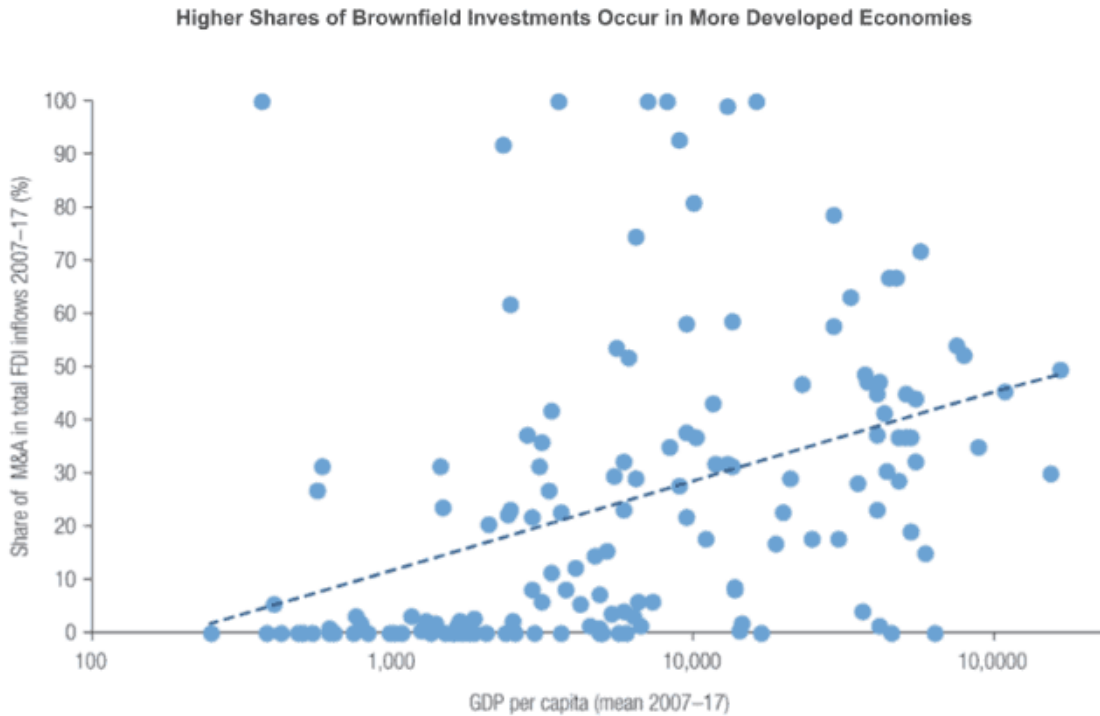

Рис. 2.3. Надходження Brownfield ІІІ в залежності від рівня ВВП на душу населення [26]

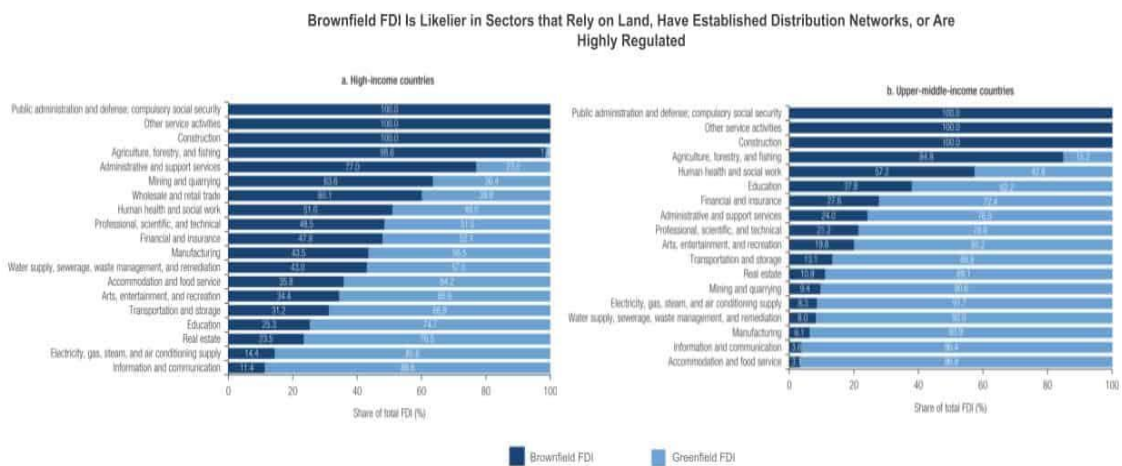

Рис. 2.4 Частка brownfield ІІІ за секторами [26]

Приплив прямих іноземних інвестицій має потенціал для значного прискорення економічного зростання будь-якої країни, оскільки він сприяє здоровому накопиченню капіталу разом із передачею технологічних знань і досвіду. Якщо аналізувати вплив на економіку приймаючої країни таких інвестиційних стратегій як greenfield та brownfield, то слід зауважити, що інвестиції в підприємства “з нуля” мають позитивніший вплив на економіку. Це зумовлено тим, що greenfield інвестиції передбачають збільшення запасів фізичного капіталу, що є позитивним ефектом для країн з низькою його концентрацією. Натомість brownfield інвестиції передбачають, що доступ до інформації, налагоджені партнерські відносини залишаються «у спадок» БНП-інвестору[10].

Загалом, обидві стратегії ПІІ, будучи найбільш популярними серед БНП, мають позитивну динаміку впливу на економіку, адже дозволяють створювати велику кількість робочих місць, тим самим стабілізуючи рівень безробіття, виступають каталізатором трансферу технологій, а також підвищують експортні показники приймаючої країни.

2.2. Порівняльний аналіз країн за обсягом ПІІ

Важливим аспектом аналізу інвестиційних стратегій багатонаціональних підприємств є порівняння країн світу за обсягами залучених прямих іноземних інвестицій, адже саме ПІІ є одним з ключових чинників, що сприяли такій значній експансії багатонаціональних компаній. Підтвердженням цього є той факт, що 70% від усіх ПІІ припадає на БНП, які розсташовані в країнах, що розвиваються (а це нагадаю 80% від усіх існуючих БНП).

Такий аналіз дозволяє оцінити відносну інвестиційну привабливість держав серед БНП, визначити лідерів та аутсайдерів у глобальній конкуренції за транснаціональний капітал, виявити основні регіональні та структурні тенденції

міжнародного руху ПІІ. У підсумку, такий аналіз дає змогу зробити висновки щодо ефективності інвестиційної політики різних країн та сформулювати рекомендації з її вдосконалення

За даними ЮНКТАД, найбільшого скорочення за останні роки обсяг глобальних потоків ПІІ зазнав у 2020 році, тоді він склав 998,9 млрд дол. США, скоротившись на 38,5% порівняно з попереднім роком внаслідок економічних потрясінь, спричинених пандемією COVID-19 [3]. При цьому найбільше падіння припливу інвестицій спостерігалось у розвинених країнах — на 69,3% до 229,4 млрд дол. США. Зокрема, ПІІ у країни ЄС зменшилися на 73,8%, у Великій Британії — на 56,6%, у США — на 40,2%. Натомість країни, що розвиваються, зазнали меншого скорочення притоку ПІІ — на 11,7% до 616,7 млрд дол. США. Китай зберіг лідируючі позиції, залучивши 149,3 млрд дол. США, що на 5,7% більше, ніж у 2019 році. Загалом на країни Азії припадало 53,6% загального обсягу припливу ПІІ до країн, що розвиваються.

Проте вже у 2021 році ситуація значно покращилася, загальний рівень прямих іноземних інвестицій повернувся до передпандемійних показників та сягнув 1,6 трлн.дол. США. Це на 64% більше ніж було в 2020 році. Справедливо зазначити, що такий приріст ПІІ був не тривалим, адже в 2022 році середовище міжнародного бізнесу та інвестицій різко змінилося через війну в Україні, створивши нові виклики у вигляді продовольчої, паливної та фінансової кризи, що в свою чергу спричинило невизначеність серед інвесторів. Лише за перший квартал 2022 року кількість проектів типу *greenfield* скоротилася на 21%, а число угод по фінансуванню міжнародних проектів – на 4%.

У таблиці 2.2 наведено дані щодо топ-20 країн світу за обсягами залучених ПІІ у 2022 році. Як видно, перше місце посідають США (388,078 млн дол.), випереджаючи Китай (180,166 млн дол.) та Сінгапур (140,844 млн дол.). Далі йдуть переважно розвинені країни Європи — Франція, Швеція, Німеччина, Іспанія, а також азійські держави — Японія, Індія, Ізраїль. Україна в цьому

рейтингу посіла 123 місце, залучивши 366 млн дол. США прямих іноземних інвестицій, такий спад спричинений виходом багатьох іноземних компаній з українського ринку після початку війни та їх невизначеністю щодо ведення бізнесу в Україні в таких умовах. А також зниженням інвесторської зацікавленості через підвищення ризиків інвестування.

Таблиця 2.2

Топ-20 країн світу за обсягами залучених ПІІ у 2022 році

Місце	Країна	ПІІ, млн дол. США	У співвідношенні до ВВП %
1	США	388,078	1,524%
2	Китай	180,166	1,003%
3	Сінгапур	140,844	30,173%
4	Гонгконг	120,951	33,613%
5	Франція	105,424	3,788%
6	Бразилія	91,502	4,765%
7	Австралія	67,118	4,006%
8	Канада	53,705	2,510%
9	Швеція	50,046	8,541%
10	Індія	49,940	1,475%
11	Японія	47,522	1,123%
12	Німеччина	47,374	1,163%
13	Великобританія	44,126	1,437%
14	Іспанія	42,294	3,026%
15	Мексика	38,931	2,753%
16	Британські Віргінські острови	38,118	4,236%
17	Польща	35,305	5,130%
18	Італія	31,228	1,553%
19	Ізраїль	27,868	5,338%
20	Швейцарія	27,707	3,430%

Джерело: складено за даними [7;13;]

Якщо проаналізувати географічну структуру світових потоків ПІІ у 2022 році, то на економіки, що розвиваються, припадало 61,7% загального обсягу, на розвинені країни — 22,9%, на країни з перехідною економікою — 4,6% (рис. 2.5). Інші 10,8% припадали на наднаціональні структури, зокрема офшорні фінансові

центри. Такий розподіл свідчить про поступове зміщення інвестиційних пріоритетів БНП у бік ринків, що формуються, які пропонують нові можливості для розширення бізнесу та підвищення ефективності виробництва.

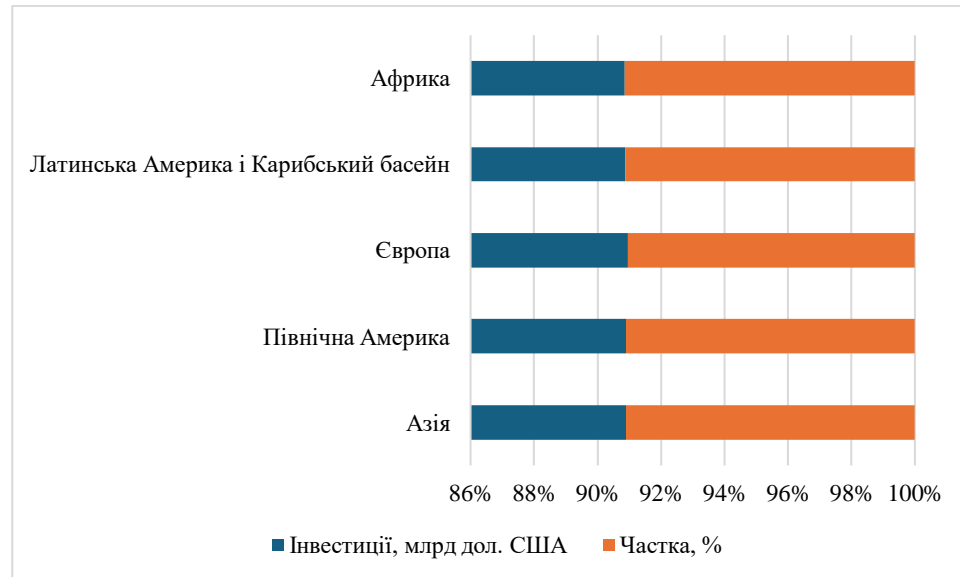

Рис. 2.1. Географічна структура світових потоків ПІІ у 2022 році, %

Джерело: складено за даними [29]

У регіональному вимірі лідерами із залучення ПІІ були країни Азії — 524,7 млрд дол. США, або 52,5% загальносвітового обсягу (рис. 2.2). На другому місці — Північна Америка (180,9 млрд дол., 18,1%), на третьому — Європа (73,4 млрд дол., 7,3%). Латинська Америка і Карибський басейн залучили 87,6 млрд дол. (8,8%), Африка — 38,8 млрд дол. (3,9%). При цьому всі регіони світу зазнали істотного зменшення інвестиційних потоків внаслідок пандемії — від -7,8% у Азії до -45,4% у Північній Америці.

Рис. 2.6. Регіональний розподіл світових потоків ПІІ у 2021 році, млрд дол. США

Джерело: складено за даними [29]

Якщо розглянути галузеву структуру глобальних ПІІ за останні роки, то найбільше скоротились капіталовкладення у первинний сектор економіки — на 34,6%. Інвестиції у сферу послуг зменшилися на 28,9%, у промислове виробництво — на 16,5% [1]. У розрізі окремих галузей найбільший вплив ПІІ спостерігався у видобувній промисловості (-56,8%), секторі ділових послуг (-39,5%), фінансовій сфері (-33,2%). Водночас зростання інвестицій зафіксовано у галузі інформаційно-комунікаційних технологій (33,7%), фармацевтиці (12,4%), відновлюваній енергетиці (9,2%). Це свідчить про вплив кризових ситуація, таких як пандемія та війна в Україні, на інвестиційні пріоритети БНП та посилення орієнтації на цифрові, технологічні та екологічні проекти.

Важливим аспектом порівняльного аналізу є також оцінка накопичених обсягів ПІІ в економіках різних країн. Вони відображають результат багаторічної інвестиційної діяльності іноземних компаній та характеризують масштаби транснаціоналізації національних економік. У таблиці 2.3 представлено дані щодо топ-20 країн з найбільшими накопиченими ПІІ на кінець 2022 року. Перше місце

посідає США (10,8 трлн дол.), далі йдуть Нідерланди (3,0 трлн дол.), Китай (1,9 трлн дол.), Велика Британія (2,0 трлн дол.), Гонконг (1,9 трлн дол.).

Таблиця 2.3

Топ-20 країн світу за накопиченими ПІІ на кінець 2022 року

Місце	Країна	ПІІ, млрд дол. США	Частка у світовому показнику, %
1	США	10786,5	25,5
2	Нідерланди	3039,7	7,2
3	Китай	1918,8	4,5
4	Велика Британія	2009,7	4,8
5	Гонконг	1884,9	4,5
6	Сінгапур	1621,3	3,8
7	Ірландія	1264,1	3,0
8	Швейцарія	1407,5	3,3
9	Німеччина	953,3	2,3
10	Канада	973,3	2,3
11	Франція	845,5	2,0
12	Австралія	734,4	1,7
13	Іспанія	751,5	1,8
14	Бразилія	608,1	1,4
15	Мексика	556,2	1,3
16	Бельгія	624,2	1,5
17	Італія	446,7	1,1
18	Індія	475,6	1,1
19	Швеція	335,9	0,8
20	Південна Корея	266,6	0,6

Джерело: сформовано автором за [34]

На 20 найбільших країн-реципієнтів ПІІ припадає понад 75% загальносвітового показника накопичених інвестицій. При цьому частка розвинених економік становить близько 70%, а країн, що розвиваються, — 30%. Це свідчить про все ще значні диспропорції у розподілі глобальних інвестиційних ресурсів та переваги розвинених країн із місткими ринками, розгалуженою інфраструктурою, сприятливим діловим кліматом. Водночас окремі великі країни, що розвиваються, завдяки активній інтеграції у світогосподарські процеси та

цілеспрямованій інвестиційній політиці стрімко нарощують свою частку у світових ПІІ.

Комплексним індикатором, що характеризує вплив іноземних інвестицій на економіку країни, є показник відношення накопичених ПІІ до ВВП. За даними Світового банку, у 2022 році найвищі значення цього показника були притаманні таким країнам, як Кайманові острови (359,2%), Гонгконг(34%), Сінгапур (31,9%), Мальта (26,6%), Ліберія (24%), Ірландія (19,0%), Кіпр (18%), Нідерланди (173,4%), Мозамбік (16,4%), [4]. Таке значне перевищення обсягів іноземних інвестицій над розміром національної економіки свідчить про високий ступінь залежності цих країн від зовнішніх ресурсів та критичну роль іноземного капіталу в забезпеченні економічного розвитку. Водночас більшість із цих держав є офшорними центрами, через які проходять масштабні транзитні потоки ПІІ, що не завжди мають суттєвий вплив на реальний сектор економіки. Для України цей показник у 2022 році становив 0,2%, хоча до початку війни це був показник у 38%, що також вказує на вагомую роль іноземних інвестицій для вітчизняної економіки.

Важливо також порівнювати країни за показниками ефективності залучення та використання ПІІ. Зокрема, ЮНКТАД розраховує Індекс ефективності ПІІ, який відображає співвідношення частки країни у глобальних потоках ПІІ до її частки у світовому ВВП. У 2021 році до топ-10 країн з найвищою ефективністю залучення ПІІ увійшли Ірландія (18,6), Сінгапур (10,8), Чилі (6,4), Португалія (5,5), Ізраїль (5,0), Нідерланди (4,8), Казахстан (4,6), Коста-Ріка (4,6), ОАЕ (4,5), Сербія (4,2) [2]. Це свідчить про те, що ці країни залучають обсяги ПІІ, які суттєво перевищують їх економічні масштаби, і ефективно використовують іноземний капітал. Україна за цим показником посіла 60 місце у світі зі значенням індексу 1,2. Тобто частка країни у світових ПІІ приблизно відповідає її частці у глобальному ВВП, що свідчить про наявність значного невикористаного потенціалу в залученні іноземних інвестицій [29].

2.3. Проблеми реалізації інвестиційних стратегій БНП в Україні на сучасному етапі

Як показав попередній аналіз, Україна суттєво поступається багатьом країнам світу за обсягами залучених прямих іноземних інвестицій та ефективністю їх використання, що свідчить про наявність значних проблем, які стримують реалізацію інвестиційних стратегій багатонаціональних підприємств на території держави. В умовах загострення глобальної конкуренції за ПШ вкрай важливо ідентифікувати ключові виклики для іноземних інвесторів в Україні та розробити дієві заходи з їх подолання.

Основні проблеми, що перешкоджають активізації інвестиційної діяльності БНП в Україні, можна згрупувати у кілька блоків:

— Несприятливе макроекономічне середовище. Україна все ще відчуває наслідки економічної кризи, яка бере початок з 2013 року. Нестабільна динаміка ВВП, інфляційні ризики, волатильність валютного курсу, борговий тягар формують невизначене середовище для інвестиційного планування БНП. В умовах пандемії COVID-19 та після початку війни з росією ситуація ще більше загострилась через падіння внутрішнього попиту та розрив глобальних ланцюгів постачання. Як результат — більшість БНП утримуються від масштабних інвестицій в Україну.

— Недосконалість інституційного забезпечення. Попри певні позитивні зрушення, інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим через наявність системних інституційних обмежень. Непрозорість та бюрократизованість регуляторних процедур, слабкість механізмів захисту прав власності, відсутність ефективної судової системи, поширеність корупції — всі ці чинники збільшують трансакційні витрати та ризики інвесторів. Непослідовність та нестабільність правил гри, часті зміни законодавства не дають БНП впевненості у довгостроковій перспективі інвестування в Україні.

— Нерозвиненість інфраструктури. Застаріла та зношена виробнича інфраструктура, неналежна якість транспортної та логістичної мережі, недостатні потужності з енергопостачання є суттєвим бар'єром для реалізації масштабних інвестиційних проектів БНП в Україні. Компанії змушені закладати додаткові витрати на модернізацію базової інфраструктури у свої інвестиційні плани, що знижує загальну прибутковість капіталовкладень. Низька відповідність виробничих майданчиків та індустріальних парків міжнародним стандартам також не сприяє залученню якісних ПІІ.

— Проблеми доступу до ресурсів. Попри наявність потужної ресурсної бази, доступ до окремих факторів виробництва в Україні є ускладненим для іноземних інвесторів. Зокрема, йдеться про обмеженість земельних ділянок із прозорими правами власності, дефіцит кваліфікованої робочої сили внаслідок трудової міграції, високу вартість кредитних ресурсів на внутрішньому фінансовому ринку.

— Вузькість внутрішнього ринку. Низька купівельна спроможність населення, повільне зростання реальних доходів, нерозвиненість мережі роздрібної торгівлі в регіонах обмежують інтерес БНП до інвестицій, орієнтованих на внутрішній український ринок. Більшість великих компаній розглядають країну як майданчик для організації експортоорієнтованих виробництв із подальшим постачанням продукції на ринки ЄС та інших країн. Водночас можливості нарощування експорту теж стримуються через наявність численних торговельних бар'єрів та захисних заходів.

Звісно, наведений перелік проблем не є вичерпним. Кожен іноземний інвестор, виходячи на український ринок, стикається зі специфічними викликами залежно від параметрів галузі, регіону, масштабів та цілей інвестиційного проекту. Відповідно, дослідження особливостей реалізації інвестиційних стратегій окремих БНП в Україні може виявити додаткові перешкоди та можливості для активізації ПІІ.

Ще одним аспектом аналізу є визначення найбільш проблемних сфер та процедур при здійсненні інвестицій в українську економіку. Згідно з даними опитувань іноземних інвесторів, в Україні найскладнішими є питання оподаткування, митного оформлення, отримання дозвільних документів на будівництво, підключення до електромереж, трансфертного ціноутворення. Відповідно, удосконалення регулювання саме цих сфер здатне принести найбільший ефект з точки зору покращення інвестиційного клімату.

На основі викладеного аналізу можна сформулювати ключові напрями державної політики щодо подолання проблем та поліпшення умов реалізації інвестиційних стратегій БНП в Україні:

— Забезпечення макроекономічної стабільності через зважену монетарну політику, виважене управління державним боргом, утримання збалансованого бюджету, нарощування міжнародних резервів. Прогнозованість макроекономічного середовища є базовою передумовою для довгострокового інвестиційного планування компаній.

— Завершення структурних реформ у сфері дерегуляції, корпоративного управління, судочинства, антикорупційної діяльності. Прозорі та зрозумілі правила гри, рівні умови конкуренції, надійний захист прав власності мають стати наріжними каменями інвестиційної політики держави.

— Розвиток якісної інфраструктури через залучення інвестицій на засадах державно-приватного партнерства, створення індустріальних парків та спеціальних економічних зон із конкурентними умовами для інвесторів. Наявність підготовлених майданчиків із необхідними комунікаціями суттєво підвищить привабливість України для розміщення нових виробництв БНП.

— Лібералізація доступу до ключових ресурсів, зокрема через відкриття ринку землі, спрощення процедур отримання дозвільних документів, запровадження прозорих механізмів приватизації, розвиток освіти та професійної підготовки кадрів відповідно до потреб інвесторів.

— Проактивний діалог влади з бізнесом для оперативного вирішення проблемних питань інвесторів, узгодження регуляторних ініціатив, спільного просування України на міжнародній арені. Ефективна комунікація та координація дій стейкхолдерів інвестиційного процесу здатна пришвидшити покращення бізнес-середовища.

— Цілеспрямована політика покращення інвестиційного іміджу України через висвітлення успішних прикладів реалізації проектів БНП, поширення позитивної інформації про можливості та переваги українського ринку, адресну роботу з потенційними інвесторами у ключових секторах та країнах.

Комплексне та послідовне впровадження цих заходів у рамках цілісної інвестиційної стратегії України дозволить суттєво покращити умови діяльності іноземних компаній, розширити потоки якісних ПІІ у пріоритетні сектори економіки, підвищити віддачу від співпраці з транснаціональним капіталом. В підсумку це пришвидшить модернізацію та зростання продуктивності виробництва, підвищить технологічну та експортну конкурентоспроможність українських підприємств, забезпечить інтеграцію у глобальні ланцюги створення вартості на засадах національних інтересів.

Водночас важливо уникнути крайнощів у наданні преференцій іноземним інвесторам на шкоду розвитку вітчизняного бізнесу. Політика залучення ПІІ повинна органічно поєднуватись із заходами підтримки українського підприємництва, стимулювання внутрішніх інвестицій, розвитку національного інноваційного потенціалу. Лише за таких умов співпраця з БНП сприятиме інклюзивному та сталому зростанню економіки, формуванню збалансованої структури виробництва, розширенню зайнятості та підвищенню добробуту громадян України.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що попри наявність численних проблем та викликів, Україна зберігає значний потенціал як реципієнт прямих іноземних інвестицій з боку багатонаціональних підприємств. Подолання

існуючих інституційних, інфраструктурних, ресурсних та іміджевих обмежень через цілеспрямовану та послідовну інвестиційну політику держави здатне суттєво підвищити привабливість країни для якісних ПІІ, спрямованих на модернізацію виробництва, запровадження інновацій, розширення експорту. Поєднання ефективного залучення іноземного капіталу та стимулювання внутрішніх інвестицій на основі розвитку національного підприємницького потенціалу повинно стати основою нової моделі економічного зростання України в умовах глобальних трансформацій.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ

3.1. Формування інвестиційних стратегій українських БНП

Сучасні процеси глобалізації та інтернаціоналізації бізнесу відкривають нові можливості для виходу українських компаній на міжнародні ринки та перетворення на повноцінних гравців у системі світогосподарських зв'язків. Формування вітчизняних багатонаціональних підприємств, здатних успішно конкурувати на глобальному рівні, є важливим чинником зміцнення позицій України в міжнародному поділі праці, диверсифікації експорту, залучення новітніх технологій та управлінських практик. Водночас цей процес потребує розробки та реалізації ефективних інвестиційних стратегій, які б враховували специфіку зарубіжних ринків, давали змогу використовувати конкурентні переваги українських БНП, забезпечували оптимальне поєднання внутрішніх та іноземних інвестиційних ресурсів [23].

Слід зазначити, що на сьогодні масштаби діяльності українських багатонаціональних підприємств є порівняно невеликими. За даними ЮНКТАД, у 2021 році обсяг прямих іноземних інвестицій з України становив близько 3 млрд дол. США, або 0,03% від загальносвітового показника [25]. При цьому основна частка українських ПІ спрямовується до офшорних зон та країн з м'яким податковим режимом (Кіпр, Британські Віргінські острови, Нідерланди), що свідчить про переважання непродуктивного відпливу капіталу. Кількість закордонних філій українських компаній є незначною порівняно з провідними країнами світу. Вітчизняні підприємства все ще мало представлені у міжнародних рейтингах найбільших нефінансових БНП [8].

Попри наявні труднощі, в Україні поступово формується прошарок компаній, які успішно розвивають бізнес на зарубіжних ринках, створюючи виробничі та збутові мережі філій. До найбільших українських БНП належать підприємства металургійної, машинобудівної, хімічної промисловості, агропродовольчого комплексу та ІТ-сектору. Зокрема, можна відзначити такі компанії, як «Метінвест» (гірничо-металургійний бізнес), «Інтерпайп» (виробництво труб та коліс), «Ferrexpo» (видобуток та збагачення залізної руди), «Мотор Січ» (авіаційне двигунобудування), «Укроборонпром» (оборонно-промисловий комплекс), «Roshen» (кондитерська промисловість), «Kernel» (агропромисловий бізнес), «Grammarly» (ІТ-сервіси з перевірки англійських текстів) [4].

Основними мотивами здійснення прямих іноземних інвестицій українськими компаніями є розширення ринків збуту, подолання торговельних бар'єрів, диверсифікація бізнесу, доступ до стратегічних активів та технологій. У багатьох випадках створення закордонних філій є вимушеним кроком в умовах несприятливого бізнес-середовища та регуляторних обмежень в Україні. Закордонні активи також використовуються для оптимізації оподаткування та виведення капіталу в офшорні юрисдикції. Водночас є приклади і «справжніх» інвестицій, спрямованих на розвиток виробничої та збутової діяльності на перспективних зарубіжних ринках.

При цьому існує низка об'єктивних перешкод, що стримують процеси транснаціоналізації українського бізнесу та ускладнюють розробку ефективних інвестиційних стратегій вітчизняних БНП:

— Дефіцит фінансових ресурсів. Українські компанії відчують гострий брак власних коштів для здійснення масштабних капіталовкладень за кордоном. Можливості залучення кредитів на внутрішньому ринку є обмеженими через високі процентні ставки та жорсткі вимоги до застави. Вихід на міжнародні ринки капіталу потребує проведення складних процедур due diligence, IPO, емісії єврооблігацій, що під силу лише найбільшим компаніям.

— Низький рівень конкурентоспроможності. Більшість українських підприємств поступаються іноземним конкурентам за рівнем технологічності, інноваційності, ефективності операційних процесів, що ускладнює вихід на висококонкурентні зарубіжні ринки, особливо в сегментах з високою доданою вартістю. Багато компаній спеціалізуються на експорті сировини та низькотехнологічної продукції, що обмежує потенціал створення закордонних виробництв.

— Недостатня диверсифікація бізнесу. Значна частка українських компаній зосереджена в сировинних галузях з високою залежністю від кон'юнктури світових ринків. Висока концентрація експорту на обмеженій кількості товарних груп та географічних напрямків підвищує вразливість до зовнішніх шоків. Формування диверсифікованих продуктових портфельів та вихід на нові ринки потребують суттєвих інвестицій, що не завжди можливо в умовах обмежених ресурсів.

— Брак управлінського досвіду та компетенцій. Для багатьох українських компаній характерна недостатня обізнаність менеджменту зі специфікою ведення бізнесу на зарубіжних ринках, світовими практиками корпоративного управління, механізмами транскордонних інвестицій. Дефіцит кваліфікованих кадрів, здатних ефективно управляти міжнародними операціями, стримує розвиток закордонної мережі БНП.

— Високі ризики та невизначеність. Українські інвестори стикаються зі значними ризиками політичного, макроекономічного, регуляторного характеру на зарубіжних ринках. Непередбачуваність змін законодавства, корупція, рейдерство в країнах здійснення інвестицій знижують привабливість створення закордонних активів. В умовах глобальної нестабільності значно зростає невизначеність щодо перспектив окупності капіталовкладень.

З огляду на це, українським компаніям необхідно застосовувати зважений та диференційований підхід при розробці власних інвестиційних стратегій виходу на

зарубіжні ринки. Такі стратегії мають враховувати специфічні характеристики цільових країн та галузей, конкурентні переваги підприємства, наявні ресурсні обмеження, прийнятний рівень ризиків. Важливо забезпечити відповідність інвестиційної стратегії загальним цілям розвитку компанії, досягти синергії між окремими бізнес-напрямами та підрозділами.

Важливо, щоб інвестиційна стратегія українського БНП мала достатню гнучкість, передбачала різні сценарії розвитку подій та швидку адаптацію до змін зовнішнього середовища. В сучасних умовах високої невизначеності критично важливими є налагодження ефективної системи ризик-менеджменту, застосування механізмів хеджування валютних і кредитних ризиків, диверсифікації інвестиційного портфеля [24].

Не менш важливою є інтеграція інвестиційних стратегій БНП у загальнонаціональні програми структурної модернізації економіки, розвитку пріоритетних галузей та сфер діяльності. Держава повинна стимулювати здійснення українськими компаніями інвестицій, спрямованих на освоєння передових технологій, розширення інноваційної діяльності, нарощування експорту продукції з високою доданою вартістю. Цьому може сприяти надання фіскальних та регуляторних преференцій для інвесторів, задіяних у реалізації національних проєктів розвитку.

Таким чином, формування ефективних інвестиційних стратегій українських БНП є важливою передумовою їх успішної інтеграції у глобальні ринки та підвищення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Такі стратегії повинні розроблятися на основі глибокого аналізу зовнішнього середовища та внутрішнього потенціалу компаній, обґрунтованого вибору пріоритетних напрямів та механізмів закордонного інвестування, оптимального залучення та розподілу фінансових ресурсів, ефективних систем управління ризиками. Важливу роль у цьому процесі відіграє держава, яка має забезпечити сприятливі інституційні умови та цілеспрямовану підтримку транснаціоналізації

українського бізнесу у контексті реалізації національних стратегічних пріоритетів. Від того, наскільки швидко та ефективно вітчизняні підприємства опанують сучасні підходи до розробки інвестиційних стратегій, значною мірою залежать перспективи довгострокового розвитку економіки України.

3.2 Роль багатонаціональних підприємств у структурі української економіки.

Багатонаціональні підприємства відіграють важливу роль у розвитку сучасної економіки України, виступаючи потужним джерелом інвестиційних ресурсів, новітніх технологій та управлінських практик, драйвером інтеграції у глобальні ринки та ланцюги створення доданої вартості. Водночас діяльність іноземних БНП в Україні має неоднозначні та суперечливі наслідки, що зумовлює необхідність виваженої державної політики регулювання їх операцій задля гармонізації корпоративних та національних інтересів.

За даними Державної служби статистики України, до початку війни Україні діяло 15195 підприємств з іноземними інвестиціями, що становило лише 2,8% від загальної кількості суб'єктів господарювання [6]. Попри відносно невелику кількість, компанії з іноземним капіталом відіграють досить помітну роль в українській економіці. Зокрема, у 2023 році на них припадало близько 20% загального обсягу реалізованої продукції, 21% експорту товарів, 36% імпорту товарів [8]. Це свідчить про їх переважну орієнтацію на зовнішні ринки та високий рівень залежності від імпортних комплектуючих.

В галузевому розрізі найбільша присутність БНП спостерігається у переробній промисловості, оптовій та роздрібній торгівлі, фінансовій та страховій діяльності, операціях з нерухомим майном, професійній та науково-технічній діяльності. Зокрема, у переробній промисловості частка компаній з іноземними

інвестиціями у загальних обсягах реалізації у 2023 році становила 33,3%. В окремих галузях цей показник є ще вищим: у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції — 70,1%, автотранспортних засобів — 63,8%, електричного устаткування — 48,8%, машин і устаткування — 41,2%, харчових продуктів та напоїв — 27,9% [6].

Серед найбільших БНП, що здійснюють діяльність в Україні, можна відзначити компанії з США («Cargill», «Bunge», «ADM», «Westinghouse»), Німеччини («Leoni», «KNAUF», «METRO Cash & Carry»), Франції («Auchan», «Lactalis», «BNP Paribas»), Нідерландів («Unilever», «COFCO Agri», «ING Bank»), Швейцарії («Nestle», «Glencore», «Philip Morris»), Японії («Sumitomo», «Fujikura», «Yazaki»), Південної Кореї («Samsung», «LG»). Багато з цих корпорацій здійснюють в Україні масштабні інвестиційні проекти з модернізації виробничих потужностей, впровадження інноваційних технологій, розширення експорту.

Діяльність БНП в Україні має низку позитивних ефектів для національної економіки, серед яких:

1. Передача технологій та інновацій. БНП виступають основним каналом трансферу передових технологій, ноу-хау, організаційно-управлінських практик в українську економіку. Завдяки інноваційній діяльності іноземних компаній підвищується технологічний рівень цілих галузей, зростає продуктивність та конкурентоспроможність національного виробництва.

2. Інтеграція у глобальні ланцюги вартості. Включення українських підприємств у виробничі мережі провідних БНП відкриває можливості для освоєння нових ринків, підвищення якості та збільшення частки високотехнологічного експорту. Співпраця з іноземними партнерами дозволяє вітчизняному бізнесу долучитись до міжнародного поділу праці на більш вигідних умовах.

3. Розвиток людського капіталу. Іноземні компанії забезпечують вищий рівень оплати праці та кращі умови професійного розвитку для співробітників, ніж

у середньому по економіці. Набуті знання та навички згодом поширюються на інші підприємства, підвищуючи якість робочої сили. Конкуренція з боку БНП стимулює вітчизняний бізнес більше інвестувати у людський капітал.

4. Поліпшення ділового клімату. Завдяки успішним практикам взаємодії БНП з українською владою та суспільством поступово удосконалюються регуляторні процедури, впроваджуються більш прозорі та недискримінаційні правила ведення бізнесу. Підвищення інвестиційних рейтингів країни під впливом довіри з боку відомих корпорацій сприяє подальшому припливу якісних ПІІ.

Водночас діяльність БНП в Україні пов'язана і з певними викликами та ризиками, які необхідно враховувати при формуванні державної політики, по-перше, витіснення з ринку національних виробників. В окремих галузях присутність потужних іноземних гравців призводить до послаблення конкурентних позицій місцевих компаній, які не мають достатніх ресурсів та досвіду для протистояння експансії БНП. Репатріація прибутків та відплив капіталу. Значна частина доходів, отриманих БНП в Україні, репатріюється у країни базування материнських компаній. За оцінками НБУ, щорічний відплив дивідендів та реінвестованих доходів іноземних інвесторів становить 3-5 млрд дол. США [9].

Трансфертне ціноутворення та ухилення від податків. Використовуючи механізми трансфертних цін у внутрішньофірмовій торгівлі, БНП можуть мінімізувати податкові зобов'язання в Україні, виводячи прибутки в низькоподаткові юрисдикції. За різними оцінками, щорічні втрати бюджету від застосування схем розмивання податкової бази сягають 3-5% ВВП [8].

Лобіювання вигідних регуляторних рішень. Маючи значні фінансові та лобістські можливості, іноземні корпорації здатні просувати законодавчі ініціативи, які відповідають їхнім корпоративним інтересам, але не завжди узгоджуються із національними пріоритетами розвитку.

Недостатня локалізація виробництва. Багато БНП використовують Україну переважно як платформу для кінцевого складання продукції із імпортних комплектуючих або обмежуються інвестиціями у видобуток сировини для експорту. Рівень локалізації виробничих процесів та залучення вітчизняних виробників у ланцюги постачання часто є недостатнім, що звужує потенціал створення доданої вартості.

Для максимізації позитивного впливу БНП на розвиток української економіки та мінімізації пов'язаних ризиків необхідне поєднання заходів стимулювання та регулювання їхньої діяльності. Зокрема, доцільними є:

- надання державної підтримки для інвестиційних проектів БНП, які передбачають передачу новітніх технологій, створення нових робочих місць, нарощування експорту високотехнологічної продукції;
- стимулювання партнерських відносин між іноземними та вітчизняними компаніями через механізми державно-приватного партнерства, розвиток кластерів та індустріальних парків, програми інтеграції у глобальні ланцюги вартості;
- встановлення вимог до БНП щодо мінімального рівня локалізації виробництва, залучення місцевих постачальників комплектуючих, реінвестування частини прибутків у модернізацію вітчизняних підприємств;
- забезпечення ефективного податкового контролю за трансфертним ціноутворенням БНП, запобігання схемам розмивання податкової бази та виведення прибутків в офшорні зони, посилення міжнародної співпраці у сфері протидії розмиванню податків;
- захист економічної конкуренції через недопущення зловживання БНП монопольним становищем, забезпечення рівного доступу національних компаній до ресурсів та інфраструктури, сприяння розвитку вітчизняного малого та середнього бізнесу;

- узгодження інвестиційних пріоритетів БНП із цілями державних програм інноваційного розвитку, структурної модернізації економіки, реалізації експортної стратегії, вирішення соціальних та екологічних проблем.

Важливо розглядати співпрацю з іноземними БНП не як самоціль, а як інструмент прискореного переходу української економіки на інноваційну модель розвитку, підвищення її міжнародної конкурентоспроможності та стійкості. Національні економічні інтереси повинні бути ключовим критерієм при оцінці доцільності та параметрів інвестиційних проектів транснаціональних корпорацій. Необхідно уникати надмірних преференцій для БНП, які викривлюють умови конкуренції на внутрішньому ринку та консервують сировинну спеціалізацію експорту.

При цьому не слід розглядати БНП виключно як зовнішніх гравців на українському ринку. Стратегічним завданням є розвиток вітчизняних багатонаціональних компаній, здатних успішно конкурувати на міжнародному рівні та просувати національний економічний інтерес за кордоном. Політика сприяння транснаціоналізації українського бізнесу має органічно доповнювати регулювання діяльності іноземних БНП, забезпечуючи збалансований та взаємовигідний характер інтеграції країни у глобальну економіку.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що багатонаціональні підприємства відіграють важливу та зростаючу роль у структурі української економіки, виступаючи вагомим джерелом інвестицій, технологій та управлінських інновацій. Водночас їх вплив є неоднозначним і суперечливим, що вимагає виваженої державної політики регулювання діяльності БНП в інтересах довгострокового національного розвитку. Ключовим завданням є досягнення оптимального балансу між залученням іноземних інвестицій та збереженням економічного суверенітету, стимулюванням інноваційної активності та захистом конкурентного середовища, інтеграцією у глобальні ланцюги створення вартості та розвитком власного промислового потенціалу. Від ефективності розв'язання цих завдань значною

мірою залежать перспективи структурної модернізації та зростання конкурентоспроможності економіки України у довгостроковій перспективі.

3.3. Інвестиції БНП як інструмент повоєнного відновлення України

Триваюча збройна агресія росії проти України завдала колосальних збитків вітчизняній економіці та інфраструктурі. За попередніми оцінками Кабінету Міністрів України, станом на червень 2022 року загальна сума прямих документально підтверджених збитків інфраструктури вже перевищила 100 млрд дол. США [13]. Було зруйновано або пошкоджено понад 23 тис. км доріг, 6,3 тис. км залізничних колій, 41 залізничний міст, 643 заклади охорони здоров'я, 1123 навчальних заклади, 621 заклад культури, 285 промислових підприємств, 115,7 тис. приватних будинків та багатоквартирних будівель [14]. Значних втрат зазнали аграрний сектор, металургія, енергетика, транспорт і зв'язок. Через бойові дії та окупацію частини території було розірвано виробничі та логістичні зв'язки, заблоковано роботу морських портів, відбулось переміщення мільйонів людей.

На тлі цих руйнівних наслідків постає надзвичайно складне завдання повоєнного відновлення та відбудови України, що потребуватиме мобілізації колосальних фінансових, матеріальних та людських ресурсів. За оцінками українського уряду, загальна вартість реконструкції може сягнути 600-750 млрд дол. США [15]. Таких безпрецедентних обсягів інвестицій неможливо залучити виключно з внутрішніх джерел чи за рахунок міжнародної донорської допомоги. Вирішальну роль у фінансуванні відбудовчих процесів мають відіграти приватні інвестиції, насамперед з боку багатонаціональних підприємств. Їх залучення дозволить не лише забезпечити необхідні капіталовкладення, але й сприятиме впровадженню новітніх технологій, управлінських практик, входженню українських виробників у глобальні ланцюги доданої вартості.

Важливо підкреслити, що повоєнне відновлення не повинно зводитись до простого відтворення довоєнного стану економіки та інфраструктури. Натомість воно має стати потужним імпульсом для докорінної структурної модернізації, переходу на інноваційну модель розвитку, підвищення енергоефективності та цифровізації всіх сфер життєдіяльності. Інвестиції з боку БНП можуть стати дієвим каталізатором таких прогресивних зрушень, сприяючи масштабному оновленню виробничих фондів, впровадженню передових стандартів якості, безпеки, екологічності, розширенню міжнародної кооперації у сфері НДДКР. При цьому умовою залучення та ефективного використання відповідних ресурсів БНП має стати формування цілісної та скоординованої державної стратегії повоєнної відбудови із чіткими галузевими та регіональними пріоритетами.

Серед ключових напрямів, де доцільно зосередити інвестиційні зусилля БНП для прискорення відновлення та якісної трансформації української економіки, можна виокремити наступні:

— модернізація базової інфраструктури. Йдеться про масштабні інвестиційні проекти з реконструкції та розбудови системи автомобільних доріг, залізниць, морських та річкових портів, аеропортів із використанням сучасних технологій «розумної» інфраструктури, мультимодальних логістичних рішень. Підвищення пропускнуєї спроможності та мобільності інфраструктурних об'єктів має вирішальне значення для відновлення економічного зростання;

— розвиток відновлюваної енергетики. В умовах суттєвих руйнувань енергетичної інфраструктури, обмеженості традиційних паливних ресурсів, загострення кліматичних викликів стратегічним завданням є масштабне впровадження «зелених» енергетичних технологій — сонячної, вітрової, біоенергетики, водневої енергетики. Інвестиції БНП дозволять залучити передовий досвід використання відновлюваних джерел енергії та підвищити енергетичну самодостатність країни;

— структурна модернізація промисловості. Потужні інвестиційні проекти транснаціональних корпорацій здатні відіграти роль драйверів технологічного та організаційного оновлення базових галузей промисловості — машинобудування, металургії, хімічної промисловості, легкої промисловості. Пріоритет має надаватись розвитку високотехнологічних виробництв з акцентом на Індустрію 4.0, робототехніку, нові матеріали;

— інноваційне оновлення АПК. З огляду на безпрецедентний продовольчий потенціал України, інвестиції БНП можуть зіграти ключову роль у технологічній модернізації агропромислового комплексу, впровадженні сучасних агротехнологій, розбудові інфраструктури зберігання та переробки сільгосппродукції. Це дозволить реалізувати амбітну мету перетворення України на гарантований світовий продовольчий хаб;

— цифровізація економіки та суспільства. Руйнування значної частини освітньої, медичної, адміністративної інфраструктури в ході війни створює унікальний шанс для їх інноваційного відродження на засадах тотальної цифровізації. Інвестиції провідних ІТ-компаній світу в розгортання цифрової інфраструктури, впровадження технологій е-урядування, телемедицини, дистанційної освіти можуть докорінно змінити технологічний ландшафт країни;

Очевидно, що реалізація таких масштабних інвестиційних проектів вимагатиме формування сприятливого регуляторного середовища, надання цільових стимулів та гарантій з боку української держави. Йдеться про застосування механізмів державно-приватного партнерства, надання податкових та митних преференцій для імпорту обладнання та технологій, страхування політичних ризиків, створення індустріальних парків та спеціальних економічних зон з преференційними умовами для інвесторів. Водночас принциповою умовою надання державної підтримки має бути дотримання БНП вимог щодо локалізації виробництва, передачі технологій, працевлаштування українських громадян.

Важливо наголосити, що інвестиції БНП у повоєнне відновлення України матимуть позитивний ефект не лише для країни, але й для самих корпорацій. Адже Україна, завдяки своєму унікальному поєднанню ресурсного, виробничого, інтелектуального потенціалу та геостратегічного положення, може стати плацдармом для освоєння БНП перспективних ринків Центральної та Східної Європи, Близького Сходу, Центральної Азії. Крім того, в контексті глобальної тенденції до скорочення стратегічної залежності від Китаю та диверсифікації виробничих ланцюгів, Україна здатна перетворитись на привабливу юрисдикцію для релокації потужностей БНП з огляду на наявність розвиненої індустріальної бази, кваліфікованих кадрів, близькість до ринків ЄС.

Звісно, реалізація такого оптимістичного сценарію залучення масштабних інвестицій БНП потребуватиме докорінного покращення бізнес-клімату, забезпечення непорушності прав власності, подолання корупції, інтеграції у спільний ринок ЄС. Досягнення цих базових передумов прискорить перетворення України на інвестиційний хаб та плацдарм економічного співробітництва між Європою та Азією, сприятиме входженню країни до клубу розвинених постіндустріальних держав.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що залучення приватних інвестицій з боку багатонаціональних підприємств має відіграти вирішальну роль у повоєнному відновленні та структурній модернізації економіки України. Вони здатні стати потужним каталізатором оновлення виробничої та соціальної інфраструктури, розвитку інноваційних галузей, підвищення технологічного рівня та конкурентоспроможності національного виробництва. Створення сприятливих регуляторних умов та впровадження дієвих механізмів державно-приватного партнерства з БНП дасть змогу Україні не просто відбудувати зруйноване війною, але й здійснити інноваційний ривок та закласти підвалини динамічного та сталого розвитку на довгострокову перспективу. Водночас принциповою умовою продуктивної співпраці з транснаціональним капіталом має бути неухильне

дотримання національних інтересів та безумовний пріоритет цілей суверенного розвитку держави.

ВИСНОВКИ

1. З'ясовано економічну сутність поняття «багатонаціональне підприємство» як компанії, що здійснює прямі іноземні інвестиції та володіє виробничими активами щонайменше у двох країнах світу. Ключовими ознаками БНП є наявність зарубіжних філій з певним ступенем автономії прийняття рішень, централізоване стратегічне управління активами, орієнтація на глобальну ефективність. Виявлено визначальну роль БНП у розвитку світової економіки через контроль значної частки глобального виробництва, інвестицій, торгівлі, технологічних інновацій. Доведено, що БНП виступають драйверами економічного зростання, структурних зрушень, науково-технічного прогресу країн світу, сприяючи модернізації економік, підвищенню продуктивності праці, інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості.

2. Розкрито зміст інвестиційної стратегії БНП як системи довгострокових цілей інвестиційної діяльності та найбільш ефективних шляхів їх досягнення. З'ясовано, що інвестиційна стратегія БНП є невід'ємною складовою загальнокорпоративної стратегії та визначає пріоритетні сфери та механізми здійснення капіталовкладень у розрізі країн, галузей, проектів. Систематизовано класифікацію інвестиційних стратегій БНП за критеріями спрямованості дій, рівня ризику, галузевої та регіональної диверсифікації, джерел фінансування. Обґрунтовано, що вибір інвестиційної стратегії залежить від стратегічних цілей, ресурсного потенціалу, конкурентних переваг БНП.

3. Висвітлено основні зовнішні та внутрішні фактори формування інвестиційних стратегій БНП. До зовнішніх факторів віднесено динаміку та місткість зарубіжних ринків, рівень конкуренції у приймаючих країнах, особливості державної економічної політики, технологічні зміни у галузі, соціокультурні та екологічні виклики. Серед внутрішніх факторів визначено загальну корпоративну стратегію БНП, фінансові можливості компанії, наявні

компетенції та конкурентні переваги, схильність до ризиків, корпоративну культуру. Доведено необхідність врахування широкого спектру факторів зовнішнього та внутрішнього середовища при розробці інвестиційних стратегій БНП.

4. Досліджено ключові підходи до оцінки ефективності інвестиційних стратегій БНП, що ґрунтуються на аналізі фінансових, стратегічних, ринкових та соціальних індикаторів. Серед фінансових показників оцінки виокремлено приріст ринкової вартості компанії, рентабельність інвестицій, внутрішню норму дохідності проєктів, період окупності. До стратегічних параметрів віднесено відповідність інвестицій загальним корпоративним цілям, забезпечення синергетичних ефектів. Ринкові індикатори включають зміну частки ринку, рівень задоволення потреб споживачів. Соціальні аспекти передбачають врахування впливу інвестиційної діяльності БНП на стейкхолдерів. Обґрунтовано доцільність комплексного багатокритеріального підходу до оцінювання інвестиційних стратегій БНП.

5. Здійснено порівняльний аналіз країн світу за обсягами залучених прямих іноземних інвестицій. Виявлено регіональну структуру глобальних інвестиційних потоків, зростання частки країн Азії та зниження питомої ваги розвинених економік Європи та Північної Америки. Проаналізовано галузеву структуру світових ПІІ, зростання частки інвестицій у сектор послуг, високотехнологічні та наукоємні виробництва. Оцінено диспропорції у розподілі надходжень ПІІ між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, які відображають різний інвестиційний потенціал та асиметрії економічного розвитку у глобальній економіці. Проаналізовано позиції України у світових інвестиційних процесах, динаміку та структуру залучених ПІІ.

6. Виявлено особливості реалізації інвестиційних стратегій БНП в умовах глобальної економічної нестабільності та невизначеності, зокрема внаслідок пандемії COVID-19. Доведено необхідність трансформації підходів БНП

до управління інвестиційними ризиками у бік більшої гнучкості, адаптивності, стресостійкості бізнес-моделей. Ключовими напрямками адаптації інвестиційних стратегій визначено диверсифікацію ланцюгів постачання, впровадження цифрових технологій, роботизацію виробничих процесів, локалізацію створення вартості у країнах кінцевого споживання. Обґрунтовано зростання ролі екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) при прийнятті інвестиційних рішень у посткризових умовах.

7. Оцінено вагому роль БНП у структурі української економіки за показниками частки підприємств з іноземними інвестиціями у загальних обсягах виробництва, експорту, зайнятості, капітальних інвестицій. Виявлено переважну концентрацію ПІІ у секторах переробної промисловості, оптової та роздрібною торгівлі, фінансової та страхової діяльності, операцій з нерухомістю. Проаналізовано галузеві та регіональні пріоритети, а також ключові проблеми діяльності іноземних БНП в Україні, пов'язані з несприятливим бізнес-кліматом, нестабільністю регуляторного середовища, корупцією, браком кваліфікованого персоналу, обмеженістю внутрішнього ринку. Доведено необхідність цілеспрямованої державної політики залучення якісних ПІІ у високотехнологічні експортоорієнтовані сектори, сприяння інтеграції українських підприємств у глобальні мережі створення вартості. Розкрито передумови та пріоритети розвитку українських БНП як важливих суб'єктів просування національних економічних інтересів на міжнародному рівні.

8. Обґрунтовано ключову роль інвестицій БНП як фінансового та технологічного ресурсу повоєнного відновлення та структурної модернізації економіки України. Визначено пріоритетні напрями залучення інвестицій БНП задля подолання руйнівних наслідків російської агресії, зокрема модернізацію базової інфраструктури, розвиток відновлюваної енергетики, структурну перебудову промисловості у бік Індустрії 4.0, інноваційне оновлення агропромислового комплексу, цифровізацію основних сфер економіки та

суспільства. Доведено необхідність цілеспрямованої державної політики створення привабливих інституційних та регуляторних умов для реалізації масштабних інвестиційних проектів БНП на засадах державно-приватного партнерства, надання фіскальних та фінансових стимулів, страхування політичних ризиків. Обґрунтовано важливість дотримання національних інтересів при співпраці з іноземними інвесторами, зокрема через запровадження вимог локалізації виробництва, передачі технологій, розвиток коопераційних зав'язків з вітчизняним бізнесом

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманюк Д. Інвестиційна стратегія підприємства. Львів. 2022. 8 с.
2. Багатонаціональне підприємство як суб'єкт міжнародного бізнесу. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/609610/mod_resource/content/0
3. Багатонаціональні підприємства та глобальна економіка. Монографія. За ред. О. І. Рогача. К. «Видавництво «Центр учбової літератури», 2020. 368 с.
4. Булкот О. МІЖНАРОДНІ ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». Київ. 2020. С 16-21.
5. Вергун В. А., Дюжев В. Г. Ризики в діяльності транснаціональних корпорацій та методи їх мінімізації. Бізнес Інформ. 2013. № 10. С. 139–145.
6. Герзанич В.М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні. Ефективна економіка. 2020 С. 24-29
7. Дудка В. ІНОЗЕМНЕ ІНВЕСТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ НЕОІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ. Київ.2022. С.301-304.
8. Жиглей І. В. Теоретичні засади формування фінансової стратегії транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2017. № 26(1). С. 30–33.
9. Іванова К. РОЛЬ І МІСЦЕ ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ. Міжвузівська студентська наукова конференція. Харків. 2021. С. 105-109
- 10.Ізотов Г. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічне зростання. Київ. 2020. С.75
- 11.Інвестиційна стратегія підприємства. Про інвестиції : веб-сайт. 2018. URL: <http://xn----dtbjmwegiok9b3mho.xn--j1amh/>

12. Карпенко А. ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ. Світова економіка та міжнародні відносини. 2020. URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/2951/>
13. Кульбовський, С. А. . Інвестиційні стратегії українських підприємств у міжнародному бізнесі. *Економіка, управління та адміністрування*, (3(105), 2023, С.10–15. [https://doi.org/10.26642/ema-2023-3\(105\)-10-15](https://doi.org/10.26642/ema-2023-3(105)-10-15)
14. Мюллерова Л., Гінке Я., Барта Д. Внутрішній аудит та корпоративне управління в компаніях, що котируються на Празькій фондовій біржі. *Центральноєвропейський огляд бізнесу*. 2019. № 8(2). С. 49–61.
15. Нипорко Ю.І., Савчук К.О. Організація економічного співробітництва та розвитку. *Енциклопедія міжнародного права: у 3 т. редкол. Ю.С. Шемшученко, В.Н. Денисов (співголови) та ін.; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Т. 3. М-Я. К., 2019. С. 438-439.*
16. Офіційний сайт Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> 7.
17. Пасічний В. Особливості розвитку ТНК в умовах глобалізації. Київ. 2023. С.87
18. Пирог О. Іноземні інвестиції як фактор економічного зростання в Україні. О.В. Пирог. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. № 5 С. 15-19.
19. Рогач О. БАГАТОНАЦІОНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ. Київ : ВПЦ «Київський університет». 2020. С.40-56
20. Ситник Н. С., Прицак Я. М. Банківська система України в умовах війни: ризику та оцінка безпеки. *Молодий вчений*. 2023. № 6 (118). С. 94-98. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-19>
21. Скоробогатова Н.Є. Інноваційно-інвестиційне співробітництво України і ЄС у межах забезпечення сталого розвитку. Н.Є. Скоробогатова. *Економічний*

- вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2021. № 11. С. 19-26
- 22.Тесля С. М. Організаційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. С. М. Тесля. Формування ринкової економіки в Україні. 2020. С. 34-42
- 23.Транснаціональні корпорації. І. О. Давидова, К. Ю. Величко, О. І. Печенка. Харків: «Форт», 2018. 175 с.
- 24.Шевченко В.Ю. Ризики міжнародного руху капіталу в умовах глобальної нестабільності.В.Ю. Шевченко. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2022. № 135. С. 18-21
- 25.Шталь Т. В. Аналіз інвестиційного клімату України та шляхи його вдосконалення. Т.В. Шталь, Ю.Б. Доброскок, Е. Сапаров. Бізнес Інформ. 2022. № 3. С. 122-125.
26. Calimanu S. What are the brownfield investments. FDI insights. 2022 URL: <https://researchfdi.com/resources/articles/what-are-brownfield-investments-fdi/#>
27. Economic Forum URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/reinvent-supply-chains-pandemic-ukraine/>
28. Global 500. Fortune. 2023. URL: <https://fortune.com/ranking/global500/2023/search/>
29. Global Investment Competitiveness Report 2021/2022: Rebuilding Investor Confidence in Times of Uncertainty. World Bank Group. 2022 URL: <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/978-1-4648-1536-2>
30. Irwin-Hunt A. The growing capital intensity of greenfield FDI. Financial T 2024. URL: <https://www.fdiintelligence.com/content/data-trends/the-growing-capital-intensity-of-greenfield-fdi-83547>
31. Murphy A. ,Tucker H. The Global 2000. Forbes. 2023. URL: <https://www.forbes.com/lists/global2000/>

32. Pristina R. The Role of Multinational Corporations in Global Economic Development. Journal of Global Economics. 2023. URL: <https://www.hilarispublisher.com/open-access/the-role-of-multinational-corporations-in-global-economic-development.pdf>
33. Thakur M. Brownfield investment. EDUCBA. 2023. URL: <https://www.educba.com/brownfield-investment/>
34. World investments report. UNCTAD. 2023. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023>